

مارط ۵، ۱۹۱۴.

ربيع الآخر ۲۱، ۱۳۳۲.

الدنيا والادب

[الدين والادب]

آيدە ايكى مرتبه نشر ايدىلور دىنى، ادبى، علمى و سياسى
مجله اسلاميه در.

محرر و صاحب امتيازى: ملا عالم جان البارودى

فهرستى:

- تفسير: اوزى عمل قىلماغان آدمنىڭ خلقى،
يخشىلىق بيورمقى، كىشىنى اوگراتوب اوزى
عمل قىلماغان عالم حقندە وعيدلور. بىلگىنى بىرلە
عمل قىلماغان عالم باشقەلرنى اوز حاللرنىچە
قالدر سونمو؟ امر بالمعروف نهى عن المنكر
قىلماسونمو؟ صبر و نماز، صبرنىڭ انواعى-جفا،
محنت، بلا و مصيبت و قتلرنده چىن عبادتنىڭ
تاثير و فائدهسى. ع. البارودى. ۱۹۳
حديث: كسبىڭ قايوسى ايىڭ فضيلتى؟
يغمبرلرنىڭ كسب و صناعتكە اهميت و بىرەكلرى،
ھىر و كسب حقندە رسول اللەدن روايت
ايدىلگىن حديثلر- اولمنى ايسدە توتو- اولم
و قيامتى ايسدە توتماودىن حاصل بولا تورغان
فسادلر - موتنى ذكر ايتونىڭ حكمتلىرى ۱۹۸
مكة مكر مەدە حر كىت علميه. محمد مراد رەزى. ۲۰۳
«مال صويوز اقونى» («وقت» دن) ۲۱۰
«لوندىن شھرىندە جمعه نمازى» («شورا» دن) ۲۱۶
مدىت حقندە. عارف بادامشىن. ۲۱۶
اطفاء حريق حديثى حقندە. توفيق احسان ۲۲۰

قران
ملكت

۱۹۱۴

”ترتيب العلوم“

تور كيه علماسىدىن ساچقلى زاده ديه مشهور محمد المرعشى
اثرى بولوب، هر شاگردده بر نسخهسى بولورغه تيوشلى كتابدر.
بونده قايو فنلر فائدهلى وقايلارى ضررلى ايدكى، فرض عين
و فرض كفايه بولغان علملر، مباح ياكه حرام، شرعى وغير شرعى
علملر، هرتورلى فنلرنىڭ تعريفلىرى، طلبه علوم گه او گراتونىڭ
ترتيبى و علملرنىڭ مرتبهلىرى بىك آچق صورتده بيان ايتلمشدر.
كتاب اور تاقولقده ۱۰۲ بيت، قرانده مطبوع. بهاسى
۲۰ ت. پوچته برله - ۳۰ ت. قرانده ”ملت“
كتبخانهسندە ساتيلا.

”شهبال“ ژورنالى

استانبولده آيدە ايكي مرتبه چغا طورغان رسملى
”شهبال“ ژورنالى استانبولده نشر ايتلمكده بولغان رسملى
ژورناللرنىڭ ايڭ گوزەلى در. علم، فن، صنعت و عمومى
ادبيات دن بحث ايتە طورغان بو ژورنالنىڭ رسملى غايت
گوزەل، كاغدى و باصلىشى صوڭ درجه نفيس بولوب،
آبونه حقى روسيه گه يلغه ۱۰ سوم، آلتى آيغه ۵ سوم در.
آدریس:

Константинополь.

Редак. жур. „Шагбаль“

против. новой почты № 9-10.

الديرو والادب

۷نجى سان ۱۳۳۲ سنه ربيع الآخر ۱ پنجشنبه ۱۹۱۳ سنه فيورال ۱۳

تفسير

اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسكم وانتم تتلون الكتاب
 افلا تعقلون ﴿٤٤﴾ واستعينوا بالصبر والصلوة وانها لكبيرة
 الا على الخاشعين ﴿٤٥﴾ الذين يظنون انهم ملاقوا ربهم وانهم
 اليه راجعون ﴿٤٦﴾

اتأمرون الناس بالبر وتنسون انفسكم وانتم تتلون الكتاب
 افلا تعقلون.

ترجمه: اوز گز كتابنى (توراتنى) اوقى توروب، خلقنى
 يخشيلقغه بيوروب اوز گزنى اونوتاسزمو؟ (بو اشكزنىك قباحتىنى)
 آ گلامايسزمو؟

ايضاح: يهود علماسى دين و كتابنى بلدكلرندن خلقنى يخشيلقغه
 ديمله گانلر. نفسلرينه خلاف بولماغانده، دنيا فائدهسى يوقالماغانده
 امر بالمعروف نهى عن المنكر قيلغانلار. حتى بعضلرى اولاقده
 يقينلارينه اسلامنى قبول ايتوبرلهده توصيه قيلغانلار. لکن بو امرده
 اوزلرينى اونوتقانلار، اوز سوزلرى برله اوزلرى عمل قيلماغانلار؛

آنلاردن صوڭ بۇرۇش باشقا دىن خۇلقلىرىدە تارالغان، اللە تەئالى بۇ آيت بىرلە آنلارنى خوارلاي؛ اشنى آڭلاغان، اللەدن اينىغان كىتابنى اوقۇغان كىشىنىڭ خۇلقى خۇير گە دىملاپ اوزى عمل ايتماينچە قالوونى انكار ايتوب آنڭ بىك عيب ايدىكىنى بىلدۈردى.

گناه و فساد قىلغۇچى دىنىڭ حىرمتىنى كىموتە، اللەنىڭ حىكىمىنى قىر سز ايتە، ايك مەقس فرمان الەينى تىخىف قىلا و آنڭ اوستىنە اوزىنى شىطانغا ابارتە و آڭا ايل ايتە؛ شۇنىڭدىن اوزىنى ھلاك ايتە، اللەنىڭ قەھر و عذابىنە لايىق قىلا. ايندى لازىمىر كە دىننى بىخىشى تانۇغان عالم، اللەنىڭ دىننىنى قىر سز قىلدۇر ماس، و آنى رعايە سز قالدۇر ماس ايجون و ھىم انسانىت قىرنداشىنى قىرغانو و آڭا خۇير خواھلىق قىلو، و آنى ھلاك ايتماو، و اللەنىڭ قەھر ينە دوچار ايتماو ايجون بار طاقتى بىرلە تىرشسون، بار علمى و قوتى بىرلە آنى و عىظ و نصىحت ايتسون. اش شول درجەدە ايكان، شول احكام الەھە قار شۇسىندە اوزىنى اونوتسە، اوزىنى نىفس اختىيار نىچە قالدۇر سە ايتكان و عىظ و نصىحتى، قىلغان امر و نەھى بىرلە باشدىن اوق اوزىنى تىز ايتماسە، باشلاپ اوزى اللەنىڭ دىننىنى قىر سز ايتكان، اوزىنى چىت كىشى قىردە سۇيىمگان و اوزىنى قوتقارر غە تىر شىماغان بولادۇر.

ى قىر حماقت، نى قىر جھالت، نى قىر ضلالت!

امام طبرانى كىتابىدە جندب بن عبد اللە رضى اللە عنە رسول اللە صلى اللە عليە وسلم دن كوچورگان: «آدەپلەر گە خۇيرنى او گىراتوب اوزى عمل قىلماغان عالم: خۇلقى ياقىتور توب اوزى يانوب بىتكان شىمە كىيدىر». امام احمد مىسندىدە انس بن مالك رضى اللە عنە رسول اللە صلى اللە عليە وسلم دن كوچورگان: «مەراج كىچە سىندە رسول اللە صلى اللە عليە وسلم ايرىلر ينى قاچى بىرلە كىسوب عذابلانغان كىشىلرنى كوروب جىرائىل عليە السلام دن سورايدىدە ايتكان: اومتڭنىڭ خۇيب

وواعظلرى آدمىلارنى خىرگە دىملادىلار واوزلارنى اوتتۇدىلار،
 اوزلرى كىتابنى اوقىلار ايدى». ابن عساکر كىتابىدا رسول الله صلى
 الله عليه وسلم دىن روایت ايدىلگان: «اهل جنتدن بىر گروھ
 جەننەدە بىر گروھغە باقوب: بىز بارى سىزنىڭ او گرتكانغىز بىرلە
 جنتكە كىردىك، سىز نىچوك اوتتە كىردىگىز؟ دىو سورا دىقلىرىدە «سويلاي
 ايدىك، اوزىمىز قىلماي ايدىك» دىورلار ايمىش.

كشىنى او گراتوب اوزى عمل قىلماغان عالم حقنەدە و عىدلار
 آيات واحادىدە كوب كلگان. البته عالم علمى بىرلە اوزى عمل
 قىلوب قولى و فعلى بىرلە باشقەلرنى نصيحت قىلمى كىرك. بو بىر
 شېھەسىز مسئەلەدر.

لكن بىر عالم اوزى عمل قىلماسە باشقەلرنى اختيارلرنىچە
 قويسونمۇ؟ انداشماسونمۇ؟ بو خصوصەدە كوبرك علماء: سكوت
 تيوش دىگل، اوزى عمل ايتىمسەدە امر بالمعروف ونهى عن المنكر
 لازم، البته قىلسون - دىمىشلار. چونكە اوزىنىڭ عملى فرض بولغان
 كىبى امر ونهى دە فرض. بىر فرضنى قالدرو بىرلە ايكىنچى فرضنى
 قالدرو، گناھنى آرتدرو درست بولماي. بونداي عملسىز عالم
 قىامتە عذاب قىلونا ايكان يالغوز اوز فسقى ايچون عذاب ايدلور.
 اگر امر ونهىدىن سكوت ايتسە ايكى تورلى گناھ ايچون عذابە
 لايىق بولور.

خلقنىڭ اطاعتى واستفادەسى ايچون دە البته عملى عالم كىرك.
 ولكن عملسىز بولسەدە عالمدىن استفادە ايدىرگە تيوشدور. يوقسە
 استفادە ايدىرلك عالم بىر دە تابولماي قالوى احتمالدر. اش مقال
 مشهور چەدر: «ملائك أيتكانين توت، قىلغانىن قىلما».
 واستعينوا بالصبر والصلاة وانها لكبيرة الاعلى الخاشعين.

ترجمه: صبر و نماز بر له يار دمله نگر، لکن اول نماز خاشع لر دن باشقه لرغه آغردر.

الدين يظنون أنهم ملاقوا ر بهم وأنهم اليه ر اجمعون.

ترجمه: خاشع لر شو نلر كه ر بلر ينه يو لقولار يني و آ كا قايتو - لار يني بلور لر. يعنى قيامت كه و آنده بولا چاق ثواب و سائر لر كه استانور لر، شونلقدن آنلرغه نماز و باشقه عبادت لر يگل بولور.

ايضاح: «جداملق» بر له ترجمه ايدله تور غان «صبر» تور لي اورنده استعمال ايدلور: بلاء و قضاغه صبر، عبادات و سائر خير اتده صبر، كر كسر اشكه كر شمای صبر ايتمك كبی اور نلرده استعمال ايدلور. آیتده هر قايو معنای احتمال توتادر (۱). هر قايو معناسی بر له جداملق كور كام خلق، آدمك سعادتى و حسن عاقبتى ايچون يار دمل صفتدر.

بندهك جفاء و محتلر كه، عبادت آغر لقر ينه، تور لي و سوسه لر كه قارشى تور مقى و آنلر تك هر قايو سینی خير لي عاقبتكه ایلندر مگی ايچون ايكي علاج باردر: صبر بر له نماز. بنده جفا و محتتكه او چراغان و قتلر نده جزع فرع قيلماينچه عاقبتك خير ليلى گینی كو توب خشوع و خضوع بر له الله تعالى حضر تينه قايتسه و آ كا يالوارسه و آندن حسن عاقبت سوراسه بو كمنسه كه جفا و بلالر يگل بولور و تيز كوندن بعون الله تعالى خلاص بولور. او شانداق عبادت لر كه موفق، و تور لي افكار فاسده دن محفوظ بولمقی ايچونده شول ايكي علاج بيوك يار دمل چيلردر.

دنياده هيچ كم (فقير و باي، گداي و پادشاه، جاهل و عالم) جفا و بلادن امين دگل. هر كمنك در جه سينه، حسينه كوره تاثير لي بلا

(۱) بايتاق مفسر لر بو اورنده غی صبر نی روزه بر له تفسير ايتكانلر. بز نخصيص طرفينه بارمادق، فائده شامله نی اختيار ايتدك.

ركعت نماز اوقوب « واستعينوا بالصبر والصلوة وانها لكبيرة الا
على الخاشعين » ديو توه سينه يونالگان (١).

حديث.

(٣١) أَفْضَلُ الْكَسْبِ عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ. رواه الطبراني.
ورواه الحاكم وقال صحيح الاسناد. والبيهقي ولفظهما: «سئل رسول
الله صلى الله عليه وسلم أى الكسب أطيب قال عمل الرجل بيده
وكل كسب مبرور». واحمد والبخاري ولفظهما: «سئل رسول الله
صلى الله عليه وسلم عن أفضل الكسب فقال عمل الرجل بيده وكل
بيع مبرور».

ترجمه: كسب نك ايك آر تغي كشينك قول كو چى برله اشلگان
اشيدر.

ايضاح: الله تعالى نك حسن تدبير و حكمتينه، بتون دنيا نك نظام
وقانونينى ساقلاوده بولغان عادتينه كوره آدم بالاسى اوزينك تركلگى
ايچون كرك بولغان همه نرسه سيني كسب و حركت برله تابار غه

(١) مذکور حدیث، ابن عباس عملی مقتضاسیچہ اوتکان
بخشیلار، ایدگو اماملر هر بر قایغور وتشویشکه اوچرادقلرنده كوخلارینی
نغوتوب نماز برله اللهغه بالواروب، میتلری بولسه آنك ایچون استغفار،
اوزلری ایچون صبر واجر تیلانلر، ابن عباس نك ایکی ركعتی بزك
بلادمزده شایع بولغان «هول نمازی» دیگان نماز نك بر درجه اصلی بولسه كرك،
مگر اول الوغ قایغوغه اوچراغان، استعانة بالصبر والصلوة قه محتاج بولغان
وهم شول آیت برله عمل ایچوب میتی ایچون استغفار ایتکان، بزده گی نمازده
اول روح، اول حکمت، اول روش بولغان، تداعی روشنچه گنه مؤذنلر
آرقیلی بلگان بلمگان میتلرنك اسملرینی تلقین و اوقورغه ایتمكلری سبیلی
اوتالدر.

استاذ مرجانی « البرق الومیض » اسملی رساله سنده بو مسئله نی کرکنچه
ذکر ایتکان.

مکافدر. شول روشچه کم، «الله رزقلاندرور» دیو هیچ بر کسبسن
 وحرکتسن یاتقان آدم، الله تعالی نك قویدیغی نظامینه و قطعی عادتینه
 مخالفت ایتکان، اوزینک کشیلکینی یوقالتقان، شریعت و بتون خلق
 طرفندن خوار، ذلیل کور لور گه لایق بولغان کمنه در. معیشتینی
 تأمین ایچون کسب ایتک همه شریعتلر طرفندن لازم ایتلگان
 و تیوشلیلگینه بتون دنیا خلقی طرفندن اجماع واقع بولغان بر مسئله در.
 آدملر گه دنیا و آخرت سعادتلرینی او گراتور ایچون مبعوث
 بولغان پیغمبرلر (صلوات الله علیهم اجمعین) اشبو مسئلهنی - هر کمگه
 اوز کسبی برله معیشت ایتونک افضل ایدیکنی - سوزلری هم
 اشلری برله آکلاتمشلار، شول روشچه امتلرینی ممکن قدر اوز
 حاجتلرینی اوزلری باشقارورغه قر قدرمشلار در. آتامز آدم
 علیه السلام زراعت (ایگون) کسبی برله کون کور مشدر. ابراهیم
 پیغمبر علیه الصلاة والسلام بز از بولغان (بوز و قماچ برله تجارت
 ایتکان). داود پیغمبر علیه السلام پادشاه بولدیغی حالده تیمر چیلک
 ایدوب تیمر کوبه (۱) یاساب کسبلنگان. اوغلی سلیمان
 علیه السلام دخی سبت (قامش کولوک) اوز ب ساتدرا تورغان بولغان.
 حتی خطبه وقتلرنده تلی سویلی، قولی اشلی ایکان. زکریا علیه السلام
 نجار (بالتا اوستاسی) بولغان. اوشانداق باشقه پیغمبرلر، اولیاءلر،
 مجتهدلر کشیدن طمع قیلماغانلر؛ یالقاوانوب، خدا رزاق دیگان
 بولوب کسبسن تورماغانلر، کسب قیلغانلر، خلقنی کسبکه دیمله گانلر،
 کسبسن کشینی خور لاغانلر.

باق رسول الله صلی الله علیه وسلم بو بابده نیندای نصیحتلر
 قیلغان: امام بخاری نك مقدم بن معد یکر ب آرقیلی روایت ایتکان

[۱] برون زمانده صوغش وقتلرنده کیوله تورغان، تیمر جتمه دن
 یاسالغان کامزولدر. عربچه درع، فارسیده زره، ترکیده کوبه، ساوت دیورلر.

حديثه رسول الله صلى الله عليه وسلم: هيج كم اوزى اشلهب
 تابقان طعامدن خير ليركنى آشا مايدر. اللهنك پيغمبرى داود ايه
 السلام اوزى اشلهب آشايدر ايدى» ديمشدر.

امام احمد رافع بن خديج دن روايت ايتته: رسول الله صلى
 الله عليه وسلم دن كسب نك قايوسى يخشيرا ق ديو صور اديقلارنده:
 «هر آدم نك اوزينك قول اشى وخيانتمز تجارت» ديو جواب ويرمشدر.
 مالك، بخارى، مسلم، ترمذى، نسائى ابو هريره دن (رضى الله عنه)
 روايت ايتكانلر، رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتكان: آرقه سينه
 بر يلام (بر كوله، بر قورچاق) اوتون جيوب ساتووى - بيرسه
 ير ماسه كشيدين سوراودن خير ليرك.

طبرانى ابن عمر (رضى الله عنهما) آرقىلى كوچوره، رسول
 الله صلى الله عليه وسلم ايتكان: «الله هنرلى مسلماننى سويده»
 عائشه رضى الله عنها آرقىلى كوچورگان حديثه ايتكان: قول
 خدمتى برله آروب كيچله گان كشى - گناهلرى يارليقانوب كيچله ر.

(۳۲) أَكْثَرُ وَادِّكَرِ هَازِمِ اللَّذَاتِ الْمَوْتِ. رواه الترمذى
 والنسائى وابن ماجه و ابو نعيم فى الحلية عن ابن عمر . والحاكم
 فى المستدرک والبيهقى فى شعب الايمان عن ابى هريرة . ورواه
 الطبرانى فى الاوسط و ابو نعيم والبيهقى ايضا عن انس رضى الله عنهم .
 وقالوا صحيح .

ترجمه: لذتلىرى كيسكوچى (۱) اولمى كوب ذكر ايتگن .
 ايضاح: اشبو حديث مختلف طريقلر وتورلى عبارتلر برله

(۱) هازم ذال معجمه برله كيسكوچى، دال مهمله برله بولغانده پيهر گوجى
 بتر گوجى معنالرنده بولادر، هر ايكى معناده درست، فقط كوبرك روايت معجمه ايله
 هازم كلگان .

روايت ايدالمشدر . امام حاكم و ابن حبان حديث صحيح ديگانلر .
ابن حبان و بيهقى نك ابو هريره دن ، بزارك انسدن روايتلر نده اشبو
مضمونده كلگان : « لذتلر نى صندر غوجى اولمنى ايسكه توشور كز .
چونكه آنى ايسده توتو تارلق و او كايىزلق و قتلر نده يگالك
كلتوره ، ايركلك و بايلق و قتلر نده طغيان ايتمسكه ، آرتق شاشماسقه
سبب بولا . »

غالباً ياوزلقلار ، يمانلقلار اولمنى و قيامت كونى ايسده
توتماغانلقدن و اشانونك ضعيفلگندن ؛ و كوب ايندگولك و يخشيلقلار
قيامت كونى ايسده توتودن و آكا ايمان نك قوتليلگندن در .

انسان دنياده تورغانده اولمنى دائما خاطر نده توتماسه ، اولگاندن
صوك قيامت كوننده الله تعالى حضورينه باراچاغىنى ، هر فساد و گناهي
برابر نده عذاب بولاچاغىنى يخشى اويلاماسه هر تورلى گناه و فساده
ارتكاب ايتەچك ، اوزينك چيكسز بولغان نفسانى آرزو ، و شهوانى
لذتلر نى تحصيل يولنده تر گونسز آت كى تلا گانچه يوروب ،
بودنياغه فقط شول حيوانى لذتلر نى حاصل ايتمك ايجونگنه كلگان ،
و فقط شونك ايجونگنه تور اچاق كى عزيز عمر نى نابود ، ويران
ايتەچكدر .

اما اولمنى هر وقت خاطر نده توتقان ، اولگاندن صوك الله
تعالى حضورينه باروب دنياده وقتده قيلغان همه اشلر ندىن برم برم
حساب بيرەچك ايدىكىنى فكر ايتكان آدم دنياى و قتليچه تورور
ايجون بولغان بر يورط ديو قاراب ، بتون تى و جاني برله آكاغنه
بير لمچيه و آنى سويوده افراط كيتميچه ، اوزندن باشقلار نك
حقلرينه تجاوزدن ساقلانوب ، الله طرفندن وضع ايتلگان قانون
و نظاملر دائرەسندە گنه حركت ايتوب ، آلداغى الوغ كون (قيامت

کونی) ایچون حاضر له نه چک واللہ تعالیٰ حضور ینہ بار وورغه اوزینی یار اقلی ایتەر گه طرشا چاقدر .

أولمنی ویوم جزائی هر زمان خاطر نده توتقان آدم نیندی تارلق و قتلر نده آر تیق آبدر امای، صبر سز لانمای، چونکه اول، دنیا نك و قتل غنه بر یور ط ایکانلگینی بلدیکندن حقیقی سعادتنی فقط کله چک کونده گنه دیو بله در . اوشانداق معیشتی نی قدر ایر کین، و ثروتی نی قدر کوب و ممول بولسه ده اعتدالینی یو غالتمای، بولتک اوزینه و قتلچه غنه بیر لیگان امانت ایدیکنی آکلاب اوز خلقینه و بارچه انسانلر فائده سینه صرف ایته، مسکین و محتاج لر غه یاردم ایته، اوزینک ابدی بولغان کونی فائده سینه طرشادر .

تنجیه: موت نی کوب ذکر ایتو، و بو بایده و وعظ کتابلر ینک و شلری، و اول کتابلر بوینچه روحلرینی آکلار آکلان و وعظ سویله و خصوصنده یخشی ملاحظه کرک. شویله که: اگر مطلق خلقنی موت بر له و وعظ ایدلسه، قیامت یقینلگی بر له قور قوتولسه، دنیا دن تنفیر ایدلسه قانون الهی و نظام عالم گه مخالف بر نتیجه فاسده و یرمک احتمالی تو غار. چونکه مستعملر نك نشاطلری سونار، بر اشکده قوللاری بارماس اولمدن الکاوک در دلری و غیر تلری اولهر. مونک اوستینه آخرت قایغوسی قوتلنسه، عبادات رغبتی آرتسه یخشی بولور ایدی. لکن نشاطلر کولدن اول مقصودده بعید قالور. قرآن و حدیث بیانلر نده موت نی ذکر ایتو و آگا استعداد بابلر نده کوب تشویق، مو عظه و تنبیه کلگان، اوشانداق تجارت و زراعت و صناعت کبی انواع کسب بابلر نده کوب طریق بر له تشویق و دلالتلر کلگان، کسالت و بطالتدن، یا لغان توکلردن منع و تنفیر لر ثابت بولغان، بناء علیه بو ایکی مسئله آراسنده یوقار یدغی حدیثلر شرحلر نده اشارت ایدلمش روشحه تطبیق لازم بولادر.

شوريله كه: الله تعالى هيچ كمنى عبث خلق ايتمگان، وهیچ قايو انسانغه -
 ذاتنده عزیز و محترم بولغانغه - بطالت و كسالت و طمع كبی مدلتلرنی
 درست كورمگان، وهم انسانلرنك شيطان كبی فتنه و فساد اهلی
 بولوب اوزلرنی، ویمان اورنك بولوب ابناء جنسلرنی هلاك
 ایتولرینه راضی بولماغان. شونلقدن آنلرغه كسبنی فرض،
 ایتكان، مال و ملك حاصل ایتوب، عرض و ناموسینی ساقلازغه
 بیورغان؛ و ابناء جنسندن محتاج و عاجز اولغانلرغه یاردم ایتەرگه،
 دین و ملتینی حفظ و ترقی ایتدرو بابلرنده خیرات قیلورغه ترغیب
 ایتكان.

مشقت برله یوناتولگان قدرلی ولدتلی مالنی قولدن چیقارو
 و تیکمه كشیگه بیرو نفسكه آغیر، انساننك طبیعتی ده سارانلقغه بیک
 مائلدر. ایمدی آنك فساد و طغیانندن یر اقلغی، اوزینی انصاف
 و وجدان حیزنده ساقلامقی ایچون یخشی آغیزلق و ایک فائدهلی
 دارو - باشینه كله چك اولومنی ذكر ایتو و دنیادهغی حیاتی و آندن
 استفادهسی موقت ایدکینی دائما یادنده ساقلاودر. اما انساننك کرم
 و سخاوتی، قدرلی مالینی خیرات یولینه صرف ایتمکی ایچون قارشوسنده
 الوغ فائده کور نمك و شول فائدهغه اشانوب آگا قزقمق لازمدر.
 مونك یولیده اولمنی ذكر ایتوب آخرتنی اویلاو، آندهغی کوب
 اجر و ثوابقه، صرف ایدلمش مال ایچون چیکسز کوب عوضغه
 اشانودر.

نتیجه: موتنی درست روشده ذكر ایتو کسب و تجارتنك
 ترقیسینه خدمت ایته چکدر.

مکه ۶ مکر مهده حرکت علمیه و بو مناسبتله بعض بیانات.

(۶ نچى سانندن مابعد)

و ثانیاً «باسم ربك الذی خلق» یعنی سنی خلق ایدن ربك اسمیله

متلبس اولديغك حالده او قو بيورمه سي او قومه نك اثر ر بو بيت يعنى
 بر شيني آنك خلقتندن مطلوب اولان كماله شيا فشيا ابلاغ ايتمه نك
 اثرى اولماسينه اشارتدر. يوقسه بوراسنده اسم ر بنى ذكر ايتمه سي
 ترجيح بلامر جح او ايور. ر بنى رسول افنديمزه عائد اولان كاف
 ضميره اضافه سي بو وجهى تايد ايدن و جوهرلر جمله سندندر. وثالثا
 ر بنك صفتنده موصول كتورون او موصولك صله سنده خلق ديمه سي
 «تعلق الحكم بالمشتق يشعر بعلية مأخذ الاشتقاق» (۱) قاعده سينه بناء
 قرائتك و قرائتله امر ايتمه نك علمه سي خلقت انسانيه ايمش. يعنى غايه
 خلقه انسانيه او قومق يازمق بيلمك و عمل ايتمك ايمش (۲). يوقسه
 موصولك صله سنده بشقه بر شى ايراد ايدردى. و رابعاً «خلق الانسان
 من علق» ديه انسانك علقدن خلق اولنماسينك حكمتى، جناب حق آنى
 شو حقير و مستكره او يوشقان قاندين يرادوب آ كا او قومق و يازمق
 وسائر معارف تعليم ايدوب بو واسطه ايله كندينك قدرة باهره و حكمت
 بالغه سنى عالمه اظهار ايجون اولماسينه رمز ايلمكدر.

وخامسا (اقرا وربك الاكرم الذى علم بالقلم) الآية ديه تكرر
 قرائت ايله امر ايدوب بوراده ر بنى الاكرم ايله صفتلا تمه سيله،
 و اكرميه موصول ايله صفتلاب آنك صله سنده علم بالقلم الخ ديمه سنده
 يك جوق اسرار و نكات موجوددر. اولاً: او قومق له امر بيورمه سي
 حق سبحانه و تعالى نك كمال كرمينك مقتضاسى اولماسينه اشارتدر.
 چونكه بوييله او اميدى «الاكرم» و صفنى كتور ميوب بشقه و صف

(۱) چونكه موصوللر صله ليله مشتق حكمنده درلر.

(۲) بو آياتلر ك پيامك و عمل ايتمه يه دلالتلرى يوق ايسه ده، فقط او قومق
 كندى مقصود لذاته اولميوب آندن مقصد بيلمك و بيلمه دنده مقصد عمل
 قيلمق اولماسى اربابى عندنده بديهى اولديغينه علاوه قاچ برده اعلموا و ليعلموا
 و ما خلقت الجن والانس الا ليعبدون بيورلمه سي بو مقصد يمز آچق دلالت
 ايتمه ده در.

كتورردى، ديهككە او قومقلە امر حق سبحانہ و تعالى نك يالگز اثر
 ر بو بيتى اولميوب بلکہ مقتضای کمال کریدر. بر وصفکە حق جل
 و علا حضرتلر نك اثر ر بو بيت و مقتضای کمال کرملری اولورسه
 آنک بيوکلکنى واهمیتنى کیم تقدیر ایدە بیلور؟ و ثانيا: الاکرمى موصول
 ایلە صفتلاب آنک صلە سنده «علم بالقلم» الآیة دیمەسى انسانلره قلم ایلە
 تعلیمک و فوائد علمیانک فوقندە هیچ بر نعمت اولمامه سینە دلالت
 صریحه ایلە دلالت ایتمه ددر. و بونقلە اولگی امر تأکید و تأیید
 و آنک اولگیه بشقە اولان علە و اسبابى بیان اولنمه ددر. چونکہ تعلیم
 بالقلم و انسانلری ظلمات جهلدن انوار علمه نقل ایتمه نك فوقندە
 بر نعمت اولایدی جناب حق حبیب اکرمینه ایلک دفعه ارسال ایتدیکی
 و حینده، و مقام بیان غایه خلقت انسان و امتنانده شبهه سز او نعمتى
 بیان ایدردى.

ایشته بو ذکر ایتدیکمز و جوہ بو آیاتک حاوی اولدقلری بحر
 اسرار و نکاتدن آنچق بر نقطه در. اگر بشقە ملتلك کتب
 الهیه لرندە و بالخاصه ایلک وحى الهیده بویله بر آیات معجز بیان
 اولایدی او ملتلر او آیاتلری آلتونلر ایلە یازوب آنک شرحندە
 مجلداتلر و جوده كتور و ب، بزم دینمز ایشته بویله تحصیل علم
 و معارف و تعلم کتابتله امر اولان مدنى و عمرانى بر دیندر ديه عالمه
 نشر ایدوب و صفه کلمز در جهده افتخار لر ایدردیلر.

بوراسنده «خلق» نك مفعولينك تركينك حکمتنى بیاندن کوره
 اقر آنک مفعولينك تركينك نکتە سینک بیان اولنمه سى دهها اولی بلکه
 الزمدر. كرك بوراسنده و كرك «قل هل يستوى الذين يعلمون
 والذين لا يعلمون» ده مفعوللرك ترك اولنمه لرینک نکتە سى قصد تعمیمر.
 یعنی مطلوب او قومق و بیلمکدر. او قوللچق بیلنه چک شى نه اولسه
 اولسون. ایشته بو بزم دین مبین محمدى نك آیر یچه بر مزیتیدرکه

بعض بر علماری اوقومقدن نهی ایتیمک شویله طورسون بالعکس هر شینی اوقومق و بیاهکله، و حیب اکر منی مطلق علمک ترایدی نی طلب ایتیمکله امر ایدیور. کوکسیمزی کیور مرک بلاتحاشی و لامبالات خصمزه: بزله بویله بر دین عالی و دین تمدن و عمرانی کو سترک دهرز «الرحمن علم القرآن خلق الانسان علمه البيان» بیورمه سیده طبق «اقرأ باسم ربك الذي خلق» الآيات دیمه سی کبیدر. یعنی حق سبحانه و تعالی نك جمله رحمة غیر متناهیه سندن بر نبذه سیده قرآنی تعلیمی و انسانلری یوقدن یرادوب آنلره بیان تعلیم ایتیمه سیدر دیمکدر. بیانک متعلقنی ترک ایتیمه سی اقرأ ایله یعلمون لرك و فاعوللرینی ترک ایتیمک کی تعمیم قصدینه مبنیدر. نتاککیم «علم القرآن» دیمه سیده جميع العلم في القرآن لكن تقاصر عنه افهام الرجال و قنجه تعلیم جميع علومی افاده ایتیمه ددر.

امام سیوطی اتقاندده (الباب الخامس والستون في العلوم المستنبطة من القرآن) ديه اوراده قرآندن مستنبط اولان بر قاچ علومی بیان ایدوب آخرنده بو بایده کیملرک آیریجه تألیفلری اولدیغنی، و کندينگده (الاکلیل فی استنباط التنزیل) نام تألیفی وارلغنی بیان ایدیور. ایشته بوکا کوره شارع و شرع و شرعک اصل اساسی اولان قرآن عظیم الشانندن مأخوذ و مستفاد، و شارع طرفندن آنک تحصیلیه بزله مأمورز معناسیله کافیه علوم و فنون دینیهدر. آنچق سحر، شعوده کی مضر اولان علملر استثنای اولنور. حتی علمالریمز بونلردن صافتمق ایچون بونلرک تحصیلیده تجویز کور مشلر، حتی بعضیلری واجبده دیمشدرلر. اوت علوم شرعیه و دینیه دیمه نك «ما يتوقف على ورود الشرع والدين بيانه، ولو لا الشرع والدين لما يعلم» معنالری واردرکه بونلر علم بعض مؤمن به و کافیه عبادات و بعض معاملات و احوال برزخ و آخرتدرلر. فقط بزوم علی الاطلاق علوم

دېنيەدن مقصديمىز معنای اوليله در. بنساء عليه استاذ ابو اسحاق
 الاسفرائينى، وقاضى ابوبكر باقلانى، وامام الحرمين، وامام غزالي،
 وفخر رازى، وقاضى عضد، وقاضى بيضاوى، وعلامة تفتازانى، وسيد
 شريف جرجانى، وقاضى زاده رومى، ومفتى الثقلين ابوالسعود
 افندى، وناورى، وابن كمال پاشا كبرى مشاهير امة محمدية، وبونلردن
 باعدا پك چوق نوات كرام يالگنر علم كلام وعلم فقه وبونلرك
 موقوف عليهم رينك تحصيلينه حصر اوقات ايتميوب كافة فنون عقليه
 يعنى آنك وجودى شريعتك ورودينه توقف ايتميوب فنونده، وبالخاصه
 حساب وهيئت وهندسه كبرى علوم رياضيه ده متخصص ويدطولى
 اربابلى اولوب بونلرك اكثرينك فنون كثيره ده تاليف واثرلىرى
 موجوددر.

امام غزالى علم هيئت خصوصنده (من لم يعرف الهيئه فهو عين
 فى معرفة الله) بيورمشدر. وكذلك فن هيئته اولان مؤلفاتك اكثرى
 ارباب تصوف طرفندن تاليف ونشر اولنمشدر. گرچه بونلرك
 اكثرى بوقرون اخيره ده بزم هر طرفده اولان اهل اسلام بينندن
 زایل ومرتفع اولمش ايسه ده فقط بالكلية مرتفع اولميوب حساب
 فرايض بيلور قدر هر بيرده تحصيل اولنديغى كبرى اوقات عبادتى
 بيلمك ايچون هيئتك بزر شعبه لرى اولان علم اسطراب، وربع
 مجيب، وربع مقنطر وربع دائره اكثر بلاد اسلاميه ده، حتى مهبط
 وحى اولان مكه مكرمه ده هميشه تحصيل اولنمه ده در. وكذلك علم
 حسابك مشهور ومخصوص اولان جبر ومقابله قسميده مكه مكرمه ده
 هر بيرده اوقونماده در. علم هيئتك جناب حقا كمال معرفتينه زياده
 مدخلى اولديغندن متأخرين علماء كلام مواقف وطوالع كبرى كلام
 كتابلرنده بتون مسائل هيئتى درج ايتمشدرلر. بوندن بويوز وكسور

سنة مقدم وفات ايدن، عصر نده ار باب تصوفك سر آمدانندن اولان ابراهيم حقي حضرتلري «معرفتنامه» سنده هيئه قديمه و هيئه جديده بي هر ايکيسنى مستوفى بيان ايتمشدر (١).

حديثده بزم حنفيلردن پيك يوكسك مقامده اولان شافعيلىك هيئتده بزم حنفيلىه نسبة پك يوكسك مقاملري واردر كه بو فنندن اوقات عبادت و قبله بيلمك مقدارينى واجب و آنى بيلميه نى آثم اعتقاد ايدىورلر. آنچوندر كه بزم قهستانيلرده «فمن قال انه يرجع فى ذلك (اثبات الهلال) الى قولهم (اي قول الحساب) فقد خالف الشرع. قال صلى الله عليه وسلم: من اتى كاهنا او منجما فصدقه بما قال فهو كافر الخ» دىندىكى حالده شافعيلىك يوكلرندن اولان سبكى «الحساب قطعى» ديه نه قدر نفس الامرى ذى قيمت بر سوز سو يايور (٢). عبدالهادى الايبارى «سعود المطالع» نام كتابنده فن الميقات بياننده: «وحكمه انه من فرض العين لان به تعرف اوقات الصلاة» الخ دىيور. ابن حجر: «وتعلمها اى ادلة القبلة عند ارادة سفر يقل فيه العارفون بالقبلة فرض عين. وفي حضر او سفر بين قرى فيها محاريب معتمدة... فرض كفاية» دىيور. ايسته بويله قوللر كتب شافعيده پك چوقدر. كتب مالكيده هم موجوددر. ايسته بونك ايجوندر كه شريف حضرتلرينك راي سليلملى انضماميله تنظيم اولنمش جدول تعليم و نظامنامه ده اون بش نوع علم ذكر اولنوب بونلرك برى على الاطلاق علوم رياضيه در. و بونلرك هر بر قسمى حرم شريفده حضور بيت اللهده متخصصين

(١) معرفتنامه ده هيئه جديده تزييفه دائر قول وار ايسه او قول شبهه سر ابراهيم حقى نك دگل بلكه ملحق بر قولدر.

(٢) اوت بزلرده سيد مرتضى زبيدى كى حديثده ذم و آندن نهى اولنمش علم نجوم ندر، و حساب سیر نجوم ندر بونى فرق ايدنلر يمز واردر فقط آنلرك كتابى عامه بيننده متداول دگلدر.

وار بابى طرفىدىن تدرىس اولنمىقىدۇر. بو بابىدە پىك چوق شىلار
 يازمىنى قوردىسىمدە (ماكل مايتىمنى المرئ يدركه) الخ وفقنچه شمدىلك
 بر مقتضاي وقت بو قدر له اکتفا ایلدك، ولعل الله يحدث بعد ذلك امرا،
 خلاصه: بىزلىر دىنى مکتىب ومدرسه لىر يىمىزده قىقى بر قىقى او قور ساقده
 آنى دىنه تعلقى اولدىغى جهتندىن دىنى اوله رىق او قىورن، دىناوى
 اولارق دگل. چونكه بىزم كىدى مىلى مکتىب ومدرسه لىر يىمىزدن متخرج
 اولانلار اينترىنير، زىمله مىر، دوكتور، پروفىسور اولمىور. حكومتندىن
 بو وظیفه لىرى طلبده ایتىمىور. بناء عليه قىقى بر حكومت اولورسه
 اولسون بونلرى تحصیله تعرض ومداخله سى مناسب دگلدر.
 محل تعلم وتعلیمه كلنچه بو بابده شارعدن بر نص بو قدر. اوللرى
 مسجدلرده تدرىس اولندىغى كىبى بو عادت حرمین، مصر، شام، يمن،
 استانبول، هندستان وافغانستان وتونس وجزاير وفاس بلادنده
 همیشه جار یدر. بونگله برابر هجرتك بىر يوز وكسور سنه لىر نده
 بىله مکتىب ومدرسه لىرك و جودىنى تارىخلىر كوسترمه دودر. حتى «ان
 القوم لىبعث الله عليهم العذاب حتما مقضيا فيقرأ صبي من صبيانهم فى
 الكتاب (۱) الحمد لله رب العالمين فيسمعه الله فيرفع عنهم بذلك
 العذاب اربعين سنة» حديث شريفى روايت اولنوب كتاب يعنى
 مکتىبلىرك ايجاد اولنه چغینه اشاره بيورلمشدر. اما بو مکتىبلىرك قىقى طرز
 وكيفيتده اوله چغى هر عصر، هر مكان و هر قومك مساعده سینه كوره
 اوله چغى بديهياتدندىر. بناء عليه حكومتك بو مسئله دوده اهالى صادقى
 اويله اولسون بويله اولسون ديه بور چومه سى لايىق

(۱) كتاب كافك ضمه سى تانك تشديد بىله مکتىب معناسنده در. حديث
 بكشاف، بىضاويده موجود اولوب ثعلبى اسناد ایتمشدر. بعضىلر موضوع
 دىمشلر سوده حقيقى ضعيفدر.

دگلدن . معلملر ماده سېده كنه بويله در . والسلام .

درس جدولی طبع اولنوب قزانه اورنبورغه اوچر ، اوفسا
بغچه سرای حاجی طرخانه برر نسخه اداره خانه لره ارسال اولنمشدی ،
شاید واصل اولنمشدر .

جمله یه عرض احترامله ختم کلام ایلرم . محمد مراد رمزی .

۲۳ صفر ۱۳۳۲ سنه ، ۸ کانون ثانی ۱۹۱۴

مال صویو زاقونی

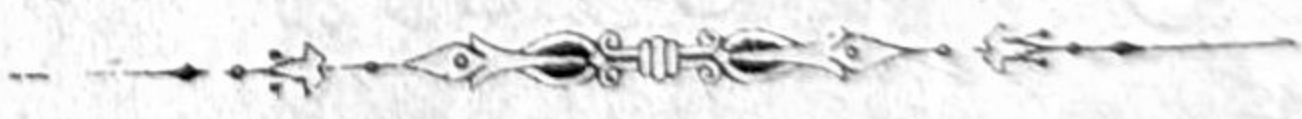
(«وقت» دن ۱۴۱۹ انچی نومبر)

مسلمان دیپوتاتلر مسلمان جماعتن خبردار ایتکانلردرمی ،
بلمیز ، لکن دو ماغه اولك فرقه لر گه منسوب ۶۶ دیپوتات طرفندن
«مال صویو» حقنده بیک مهم بر زاقون لائحه سی کرتلدی . بو لائحه
شبهه سز اوز اقلامی قارالور .

بو لائحه واقعه یهودیلر گه قارشلی بر تدبیر بولسه ده بونك
زیانی ۶ میلیون یهودیدن بیگروهك ۲۰ میلیون مسلمانغه تیه چکدر .
تکلیف کرتوچیلر یهودیلرنك مال صویو اصولینه شرعی بر توس
یرولرن هم یهودچه بوغاز لاونك تفصیلاتن بیک توپچکله ب بیان
ایتکاندن صوك : «یهودچه بوغاز لاون حیواننی عذابلاو بولادر ، چونکه
آنلر حیواننی طوتالرده بوغازلرن کیسوب قاننی آقرنلاب آغزالر .
حیوان طیرچنا ، عذابلانا وخیلی وقت اوتکاچکنه جان بیر .
ایکنچیدن یهودلر فقط اوزلری طرفندن واوز اصوللری ایله
صویولغان ماللرنی غنه آشیلرده آنلرده ایتچیلک کسپی آلدن
طورونی موجب بولا» دیلر و بو حالنی بئرو ایچون بتون روسیه گه
عام ۴ ماده لك بر نظام چغارونی تکلیف ایتهلر . بو نظام او شبو
ماده لردن عبارتدر :

كىمستو، آنلارنىڭ كوڭلارنى عذابلاو - بونىن ھېچ بىر طرىقە حىقلا رىغە
يول يوقدر. شول سىببىلى مسلمانلار اوڭلارنىڭ بوندى تىكايقلارنى قىلمى
صورتدە رىد ايتو تىوش. روحانى ادارەنىز وعلمازىز حكومت ار بايىنە
ومسلمانلى گويىرنالردىن صايلا نغان دىپوتاتلارغە بو اشنىڭ مسلمانلار
ايچون قىلمىيا قبول ايتلورلىك بولماغانلىغى بىلدىروب قويو تىوش.
بو حقدە يهودىلردىن عبرت آلورغە كىرەك. آنلارنىڭ ر او وينلرى
(مىللەرى) جىولشوب بو لائىھەنى تىك شىرگانلار. قان آغزوب
بوغازلاو حىوانى عذابلاو بولماغانلىقى اثبات ايچون يوزلارچە
طىب وپروفىسورلرگە مىراجەت ايتوب آنلارنىڭ فىكرلارنى جىغانلار،
شونى حكومت كەدە بىلدىرگانلار، سوزلرى اوتەردى دىپوتاتلارغە دە.
اگر دومادە مىئلە فقط يهودىلرگە قارشى بىرتىدىر روشندە گنە
قارالسە احتمال قبول ايتلوب قويار، اكر آنىڭ روسىيەنىڭ ايك
صادق تىبەللىرى بولغان مىليونلارچە مسلمانلارغە دە اورنىنىز و تىوشىنىز
بىر تعرض بولاجى، بونلر ايچون مذكور لائىھە شىرطلر يىنە ر عايە
ايتلو احتمالى يوقلىغى آچق بلىسە بوندى بىر زاقون چىغارغە ھېچ بىر
امكان يوقدر.

«وقت» سوزلرى تامام بولدى. بومىئلە حقدە كىلە چك عدده انشاء الله يازىلور.

«لوندىن شىرندە جمعة نمازى»

(استانبولدە چىغا نورغان «اقدام» غزىتە سىندن نىقلا ۴ نىچى عدد
«شورا» دە درج ايتلگان مىقالە).

لورد عبد الله هادىنىڭ اسلام دىنى ايله مىشرف بولوى موندە غى
مسلمانلىق دىياسىنە ياكى بىر نور آرتىردى. لورد هادى، يىكشىنبە
كون كىتو كىتو بولوب خرىستىيانلر كلىسەلرگە كىتىدىلىرى حالدە
مسلمانلارنىڭ جىولوب جمعة او قورلىق دە اورنلرى بولماو يىنى دىن گە

قارشى حرمتىزلك حساب ايتوب، مسجد صالحونغا قدير نماز
اوقوب طورور ايچون بر اورن بيردى.

خرىستيانلر رازديستوا بيراملرى ايله شادلانوب كليسه لر گه
يورگان وقتلرنده «لينزدى» نك زالى ده، جمعه اوقور ايچون جيولغان
مسلمانلر ايله طولغان ايدى. «لوندىن» نك اوزنبد طور وچى وچىتن
مختلف مملكتلر دن كىلگان مسافرلر، زالغه كرب بر برى ايله
سلاملاشالر، كورشلر ايدى. لورد هادلەي ده دورت بالاسى ايله
برگه كىلدیلر (۱).

آوروپا وتوركيا غزتهلرنده مسلمانلر حقتده مقاله لر يازوومنى
بلوچى مصرلى ياشلر مينم يانيمه كيلوب محبت ايله كورشديلر.
لوندىن، ادينبورغ دارالفنون لرنده اوقوچى بوياشلرده اسلام محبتى
يوزلرنده كورلوب طورادر ايدى. مونلردن صوك «هنديا مسلم ليغ»
جمعيتى نك رئيسى بولغان ذات ده يانمزغه كىلدى. ياننده اوقسفور د
دارالفنوننده اوقوچى يكرمى دورت ياشنده گى اوغلى ايله برقرى
بار ايدى. مونلر ايله بزنى كورشدردى. انگلتره نك سياسى آدمارندن
بولغان بو ذات بزگه خطاب قيلوب: «مسلمانلر نك شوشندى بر
مرکزگه جيولوب جناب اللهغه بنده چيلك ايتولرى همده اوزلرينك
بربرلر نى تانولرى لازم اش ايدى، شونك ايچون بويرگه قزمنى ده،
اوغلمنى ده آلوب كىلدم. اسلام ياشلرى آوروپانك فنونينه، علوم

[۱] «الدين والادب»: ذاتا اسلامده محله مسجدلرى محله مسلمانلر نك،
مسجد جامع تورلى محله دن جيولغان مسلمانلر نك بر برى برله تاشوب،
سلاملاشوب، دوستلاشوب طنچلق وراحتلك برله اللهغه عبادت قيلولارى
ايچوندر. كتابلرده: مسجدلرده منع ايدلگان سوزلر فضول مالا يعنى، دين
ودنيا ايچون حاجت بولماغان سوزلردر. اما حيات ايچون كرك بولغان
سوزلر جائدر. تانوشمق و كورشمك كىي آداب انسانيه گه دائر اشلر
وسوزلر جائر بلكه ممدوح وسلفلردن بيرو بلاد اسلاميه ده متعارف بولوب
كلمشدر.

هم مدنييتينه نى قدر نفوذ ايتته آلسه لرده اوز آرالرنده بولغان معنوى قوتنى، خالص بولغان رابطه و مناسبتلرنى اونو تولرى اصلا درست بولماز، خلق ايله تانوشا بلمگان آدملىر نوع بشردن صانالماز، سزنىڭ اوز مملكتىزنىڭ ياشلىرى موندى مسئله لرده نيندى فكر لرده بولوى بىز گه معلوم تو گل، پارىژده اوقوچى ياشلىر هفته ده بىر كون جمعه نماز يته جيولشوب الله تعالى گه عبادت قىلسه لىر و دىنده شلىرى ايله آرا لاشوب، تانوشوب اوز آرالرنده مناسبت يا صاسه لىر ضرر بولماز ايدى. موندى نرسه لرنىڭ اسلام ايچون بىك فائده لى بولاچقى معلومدر، ديدى (۱).

موندن صوك لورد هادله ي ايله كور شدك. لورد اوز ينىڭ رسمىنى نشر ايتوچى تور كيا غزته لرنىڭن همده اسلامغه كروينى تىرىك ايتوب خطر يياروچى مسلمانلردن بىك مهنون بولغانلغىنى بيان قىلدى همدە: «اگرده مسلمانلر اذعان و اصول ايله حركت ايتته آلسه لىر اسلام دىنى بتون آوروپادىنى بولور، مونىڭ ايچون ميسيونىرلك گه حاجت يوق، تعليم همدە دىن حقنده قونفرانسلىر يا صارغه محتاجلق زور» ديدى (۲). آوروپاده بولغان جهالت و تعصبلىرى بىر بىرر سانادىغىن صوك: «اى دىن قارنداشلىرى! غفلت يوقوسىنندن بىر ساعت ايلك اويانگىز! حى على الفلاح!...» ديدى.

جماعتنىڭ كوربسى حقوق، طب، سياست كى تولىرلى فاقولتيتلرده اوقوچى دار الفنون شاگردلارندن عبارت بولوب هر بىرىنىڭ پاك وجدانلى، اساسلى علمى، خالص عقيدەلى آدملىر ايكانلىكى يوزلر يته

[۱] د. ا. : براجنى انگلىز مسلمانلرغه دىن سبى بىرگان.

[۲] د. ا. : چونكه درست حقيقت ايچون آرتق دعوت و تكليفلىر حاجت بولماي بارى درست روشده بيان حال و درست ايضاح كرك. فكر و فقه ترقى ايتكان زمانده ايك نافع حركت «قونفرانس» بىر ايدله تورغان اشوب بيان و ايضاح بولىد.

چىغان ايدى، چىتىدىن تاماشا قىلۇپ طور وچىلرنىڭ شوشى جماعت
 حقنىدە «فيض وحقى انشراح اهللىرى» دىيە چىكلرنىدە شېھە يوق
 ايدى.

ساعت بىرنىچى يارطى بولغاندە اذان محمدى اوقولدى وبتون
 موحدلر قىلەغە توجە ايتدىلر. جمعه نمازنىدە «اسلام مجموعەسى» نىڭ
 محورى بولغان فاضل محترم خواجه كمال الدين افندى امام بولدى
 و بليغ صورندە انگىز چە خطبە اوقودى خطبە نىڭ مضمونى بىرنىڭ
 اوشبو كونگى مسئلەلر مەز حقنىدە ايدى. خطبەدىن اثر آلماچى
 بولماغاندر.

جمعه نمازى تمام بولغاچ لورد ھادلى مەبرگە مەنوب: «ياربى!
 مسلمانلرنىڭ كوزلر نى آچ، حضرت محمد دىنىنى محترم قىل، پىغمبىر
 يولىنە ايرىر ايچون بىلرگە ياردم واوزك امر ايتكان احسان
 وعدالتنى يىرىنە يتشدرر ايچون بىلرگە فرصت بىر، ياربى فضيلت
 وياخشى خلقلر ايلە صفتلانغان مسلمانلرنى خورلىقغە توشومە!» دىب
 اللہ تعالى گە مەناجات ايتدى (۱). بو مەناجاتلر لوردنىڭ آغزىدىن توگل،
 بلكە طوغرىدىن طوغرى كوگلىدىن چقادر ايدى. موندىن سوڭ توركيا
 سفارتخانىھىنىڭ امامى مەبرگە مەنوب عربچە اولەرق خليفە حقنىدە
 دعا قىلدى و دعا تمام بولوى ايلە بتون جماعت «آمین!» دىب عبادت
 رسمىنى تمام ايتدىلر.

«لوندن» شەرنەدە جامع بنا قىلنور ايچون جىولغان آقچە ۵۰۰۰
 لىرادىر. جامع، مبعوثان مجلسى يانندە «وسمىنىر آيە كلىسەسى»
 قارشوسىنە بىك ياخشى روشدە سالناچقدر.

محمد سعدى. لوندن.

(۱) د. ا: مسلمانلر ايچون لازم ھەر وقت ايچون تىوش دعادر.

مدنیت حقندہ

مدنیت اوزی بیک یخشی نرسہ بولور غہ کیرہک . آنی بیت
 هر کم شولای دیب تانی، شولای دیب ایمان کیتورہ . روس یاشلری
 قولتورہ دیب آغز صولری قوری بزنگ یاشلرمز ده مدنیت مدنیت
 دیب ایکی سوزنگ برنده ایتوب تورالر، اول سوزنی ایکمک برله
 صو اورنده استعمال قیلر .

درست، چن و حقیقی مدنیت آدم اوغلانلرینگ طور مشلرن
 یگلہیتوگہ، بربرسینہ جبر و ظلملرینی بتروگہ بیک زور خدمت
 ایتەرگہ تیوشلیدر . آدملرنگ کوکللری اومطالا، یورہکلری سیکرہ،
 بتون و جودلری برله عاشق بولوب کوتہ وکورر گہ تلہ گان چن
 و حقیقی مدنیت ئلی صوگ دنیا یوزنده بولغانی بارمو؟ ئللہ کوز
 کورماسلک قولاق ایشتمازلک یرده دنیانگ برپو چماغنده یاشرنگانمو؟
 شول مدنیتی بیک کورہسمز کیلہ، شوکا بتون و جودمز برله عاشقمز .
 بزنگ کبگوک بایتاق کشیلرنگده کورہسیلری کیلہ تورغاندر دیب
 اویلیمز .

بزنگ بو سؤالمز غہ قارشی، یاشلرمز «منہ آوروپا مدنیتی»
 دیه چکلرندہ شبہہ یوقدر . بز آفریقا یا خود آسیانگ یراق چیتلرندہ
 یاشی تورغان کشیلر بولساق کوزمز کورمگان بر نرسہنی ماقتاسہلر
 بلکہ اشانوردہ ایدک . لکن بز شوشی آوروپا اچندہ طورامز،
 مدنی آتالغان آوروپا خلقینگ یورشلرن طور مشلرن بارشلرن
 کیلشلرن کوزمز بلہن کوروب فولاغمز بلہن ایشتوب طورامز .
 شونگ ایچوندہ شول اچندہ، اورطہسندہ یاشادگمز آوروپا
 مدنیتی چن و حقیقی مدنیت دیب آتی آلمیمز . حاضرگی آوروپا
 مدنیتی، چندن فالشیدن، یخشیدن نچاردن ترتیب ایدلگان «رینی

اصلابادا [۱] « لرنىڭ كەمش بلازكارى كىي پشمگان يارتى مدنيت دىپ آتاساق بلكە توغرى اسم وىرگان بولورمز دىپ اويليمز. شونىڭ اىچوندا بو مدنيتنىڭ يمشلارى بولغان شاكردلر يده شولاي چىلى پشلى بولورغە تيو شليردر. چونكە هر يمش آغاچينه كورە، هر آغاچده تربيه سينه كورە يمش بيروى طبيعى بر اشدور.

منه تو بهنده تصوير ايدلگان مدنيتنى كورسەك بز اوزمىنى بىك بختليردن صانار ايدك: «مدنيت» - دنياده آدم اوغلانلرينىڭ يورشنده طور شنده بىگلك بيرە تورغان تيمر يوللر، تيليفون، تيليفراملر، پاراخود، ماشينلر وما اشبه ذلك لر بولو، مدنيت گە كيرەكلى علملر او گرتە تورغان زراعت، صناعت، تجارت مکتب و مدرسەلرى بولو، شول مکتب مدرسەلرده چن معناسى بلەن تربيه و علم بيرو، هر ملت اىچون تيگىز حقوقلى دارالايتملر بولو، هر ملتنىڭ عاجزلرى اىچون دارالعاجزينلر بولو، هر ملت بالالرى اىچون اوزلرينىڭ آنا تلىده مکتب مدرسەلرى بولو، الحاصل بتون آدم بالالرى بر تورلى تيگىز اوزلرينىڭ حقوقلرندىن فائىدەلەنوب بر برسینه جبر و ظلم قىلمى معيشت قىلو. منه بوروشلى مدنيتده ئلى يارتى مدنيت كنه بولا. اما بتون مدنيت بولاي بولورغە تيو شلى: دنياده بندەلرينى و بتون مخلوقاتىنى ياراتقان بر الله نى تانو، آنىڭ نعمتلرى برابرينه شكرانه قىلو يوزندن آگا عبادت قىلو، دنياده آدم بالالرينىڭ يالغش يولدن توغرى يولغە چغولرينه سببىچى بولغان جملە پيغمبرلر گە اشانو، هر بر اشنى بر الله دن غنە دىپ اعتقاد قىلو؛ قسقهسى: آدم بالالرينىڭ دنيا و آخرت

[۱] كاما بوينده زور بر اولدر. شول تعريف ايدلگان ميتالدىن ياصانان بلازك يوزك كىي نرسەلرينى باشقردلر، باشقە آسيا مسلمانلرينه كمش دىپ صاتوب پخشى غنە آقچە جبالر.

سعادتلر يىنە سەبەب بولالا تورغان دىنى تانۇ، شول دىن بىور غانچە
 عمل قىلودر، مەنە شول دىن، بىرگە قوچاقلاشوب بارا تورغان،
 ايكنىچى تورلى ايتكاندە ايكي قاناتلى مدنيتى گنە چن حقيقى، بتون
 مدنيت دىب آتارغە مەمكن بولور ايدى.

قايدە صوك بو؟ ئلله بزىك ياشلر من اعتقادنچە آلاز ايكاوى
 بىرگە قوچاقلاشا جىولا آلەمىلر مى؟ يوق، هيج آلاى تو گل. بونلار
 (دىانت بلەن مدنيت) بىر برسینە دشمان تو گل، بلکہ بىر برسینە دوست
 ياقن ايكي توغانلردر. شونك ايچون دىن بلەن مدنيت بىرگە
 قوچاقلاشوب بارا آلورلر، شولاى بارولرى آدم بالالرىنىك
 سعادتلرى ايچون البته لازم دە. يوقسە برسى برسندن آىر لوب
 باشقە باشقە بارولرى خطرەلى (قورقنچلى) در. چونکہ مدنيت
 ايچون دىن، دىن ايچون مدنيت كىرەكلگى آچق بو حقيقەتدر.
 بونى آوروپانك چن عالم وفيلسوفلرىدە اقرار ايدەلر.

بىزم فكر مزچە بو كوندە بعض ياشلر منك دىن و اسلاميت گە
 قاراشلرى اميدلى دگلدر: دىننك قانولرى بولغان نماز روزە
 كىلرنى اوزلرى قىلو بىر ياقدە طور سون، باشقەلرنك قىلورلرىنە دە
 تحقير (خوارلاو) كوزى بلەن قارىلر؛ نماز، روزە، حج، زكات
 كىك فرض بولغان عمللرنك فلسفە و حكمتلرىنە سرلرىنە توشنورگە
 تلمەينچە، بو عمللرنى تىوشسىز آرتوق اشلر دىب كنه صاناماقچى
 بولالر. آنلارچە شول بوياولى يالتر او قلى مدنيتنك بوياب
 مانورلاب كورسەتكەن نفس گە موافق اشلرىگنە يىخشى اشلر
 بولوب شولارنى غنە قىلورغە تىوشلى بولادر.

اما اوزمىنى ياراتقان خالق الكل بر الله تعالى نك، آدم
 بالالرىنىك اوز فائىدلرى مصلحتلرى ايچون فرض قىلغان عمللرنى
 قىلمق تىوشلى دگل ايمش دە، بزىنى يوقدن بار قىلغان چىكسىز نعمتلر

ویرگان، و همیشه تریبیه سنده دائم اولغان بر الله تعالی حاضر تینه،
 تهولکده یار تی ساعت مقداری بنده چیلک وظیفه مزنی اوتار گه
 شکرانه قیلور غه کیره کلی دگل ایمش. باشقه حیوانلر کبی طبیعت
 تله گان هر بر نرسه لر نی ایشلی بیر ایمش.

طبیعت بیت، اول ماتور نچکه بیللی قزلر برلن قو چاقلا شوب
 تانسو ایت ایتولر نیده تلی؛ اول بیت تگی معصومه گناهسز فرشته
 کبی قزلر نی آز درونیده تلی؛ طبیعت کیچدن باشلاب ایرته گه یا که
 کوندز گه چه اوطش اوینلری اویناب اچملکلر اچونیده، بر آز
 قزغا چراق اوزینی آستده قالدرماز ایچون بوتیلکه لر برلن
 بهر لشوب آلو نیده تلی؛ طبیعت اول اوز گنی گنه کمال تلی صاناب
 باشقه لر غه تحقیر کوزی برلن قاراونی، حتی جبر و ظلم قیلونیده
 تلی. تاغن کوب اشلر تلی هم قیلاده.

لکن شول آز غون طبیعت گه یول بیروب آنک تله کلری
 برلن معامله قیلا تور غان آدم لر نی مدنی، ادبی، انسانیتلی خلقلر دیب
 ایتور گه بولور مو؟ البته بولمیدر. چن مدنیت و چن مدنی خلق
 آراسنده بوندی صفتلر بولور غه یارامیدر. چن مدنیتلی خلقلر بو
 صفتلر نی آرا لر ندن چغاروب تاشلار غه تیوشلیلردر.

منه بو سوز لر نی یاز غان صو گنده فاتح افندی کریمف نك
 استانبول مکتوبلر نیده گی بر سوزی خاطر مه توشدی: بالقان صوغشی
 وقتنده هندستان دن هلال احمر جمعیتینه بولشلق غه کیلگان اوتوز
 قدر دو قترلردن عبارت انگلیز دار الفنون لر ن اکمال قیلوب
 چقغان هند مسلمانلری بر وقتنده نماز لر ن قالدر میلر، دین دیانت
 صاحب لری، اوز لری عالی تریبیه لی فوق العاده اشلکلیر دیب ماقتاب
 یاز غان ایدی. انگلیز مکتبلر ندن چغوب شول قدر دیانتلی، اسلامیت گه
 اخلاصلی بولولرینه بلکه عجب له نگان، بر آز قزار غاندر ده.

مونده دقت ايدر گه تيوش اش شول: انگلين دار الفنونلارندن
 چقغان مسلمانلار نيك آلاي ديانتملى بولالرده، بزنك روسيه دار الفنونلارندن
 چقغانلارمىز نى ايچون عكسنىچە بولالار؟ آنلار غە دىن بىرلن دىيانى
 ايكىسىنى بىر گە آلوب بارور غە ياريدە بزنكىلر گە نيك يارامى
 ايكان؟ اگر بزنك ياشلارمىزده شونلار كىبى بىلملرى اوستينه دىن
 ديانتملى ده بولسەلر ايدى، بتون مسلمانلار نك يول باشچىلرى، قدرلى
 كشىلرى بولورلر ايدى، اوزلرى هم ملتلىرى ايچون فائىدەلى
 بولورلر ايدى.

دورت يىش يوز يىل اسلامىتى صاقلاب كىلگان مکتب و مدرسه
 وقارت مدرسلىرمىزنى آنلار اسخولاستىكە بىرلن گنە چو الووب
 عمر اوزدرغانلر دىب چرتوب سو گولرى، اوزلرىند گنە
 شولوق مدرسه شولوق قارت مدرسلىردن چغولارنى خاطرلارندن
 چغارولرى زور حقسزلىق وجدانسزلىق بولسە كىرەك . موندى
 فائىدەسىز بلکہ ضررلى اولان سوگش قىچقرشلر ايله باش و اتقانچە
 عمر ارم ايتگانچە، اوتكان اشلر گە صلوات اوقوب بو كونده ملتىمىز گە
 فائىدەلى اشلر قىلور غە طر شمع هر بىر وجدانى اقتدارى بولغان
 كشىلر مىز گە خصوصاً ياشلر مىز گە بىر نىچى بور چدر .
 آخرى بولور .
 عارف بادامشىن .

۲۳ نىچى عدد مجله ده گى حديث قسمينه دائر

«استعينوا على اطفاء الحريق بالتكبير» حديث شريفينك شرحنده
 استاذ بارودى حضرتلرى : تكبير وقتنده يانغىن نك سونمكى سبب
 ظاهر يدن باشقە يالغوز تكبير واللہ غە يالوارمق بىر لہ بولور ياكە
 تكبير شرافتنده اللہ تعالى اسباب ظاهره نى يتشدرر و آنلار غە تاثير
 ويرر . هر قاىو تقدير دہدە تكبير نك ياردمى ثابت اولور . ديمش
 ايدى . ژور نالردن بىرى بو جملہ نى بتونلاي يانغش تاويل ايدوب :
 بوسوز ، اوطنى تكبير بىر لہ سوندر گز ، ناصوصلر استعمال ايتمه گز

دېمك اولادر « ديه آچق افترا و هجولار فيلدى . بو جمله نك نه عبارى سندن و نه مفهوماندى موندن موندى معنا هيچ بر آكلانمادىغى هر كم بلور لك آب آچق ايسه ده ، بو توغرىده بر ايكى سوز سويلاب اوزونى تيوشسندك .

اهل اسلام اعتقادنچه : الله تعالى نك مخلوقاتنده تصرف مطلقى ، اراده و قدر تينك بتون كائناتنى شمولينه بناء ، سببلرنك تاثيرلرى مسبب الاسباب اولان حق تعالى حضرتلر تينك اراده و ايجادى ايله اولدقندن ، مسلمان كمسه گه هر بر اشنده ، ضرر لر دن ساقلانوده ظاهرى سببلر گه كرشو تيوشلگى ايله بر ابر ، مقصودينه ايرشوده در گاه الهى گه تضرع ، يالوار مق لازم اولادر . الله نك هر شيدن الوغايينه ، هر اش آنك اراده و قدر تندن باشقه وجود بولمادقينه ايمانى اولغان كمسه نك كوكلنده عزيمت قوتى ، اعتماد على النفس قرارلنوب ، بو ايسه ظاهرى سببلر دن كره گنچه فائده لنىر گه باعث اولور . اوشبو قودسى اولماغان كشى ، ظاهرى سببلر نيقدر مكمل اولسه ده ، عزيمت صبر ثبات قودلرى ضعيفلگندن ياكه برده اولمادقندن ، كرشدىكى عملنده تيوشنچه اش كوره آلماس . بو ايسه تجربه و مشاهده ايله معلومدر .

بو حقيقتنى دنيا نك مشهور فيلسوف و سياسى لرى ده تصديق ايدوب ، اوشبو روحانى قوه سى (پسيخولوژيه سى) - شريعت لساننچه ايمان قوه سى - ضعيف بولغان كشى نك ، اسباب ظاهرى دن كره گنچه فائده لنىر آلماوينه قرار و يروپ بو كا : صوغشلىرده ظاهرى اسباب و قوه لرى بر در جه ده اولان ايكى عسكر نك ، غالب طرفينك پسيخولوژيه سى قوتلىلگى ، مغلوب طرفده بو قوه نك ضعيفلگى ياكه بتونلاى يوقلغى كوب دفعه لر تجربه و مشاهده ايدلدىكىنى مثال ايدوب كورسته لر .

بو كا مثال ايچون ايك كامل مؤمنلر اولان اصحاب كرام حضرتلر تينك حاللر ينى كورستمك ايك توغرى تمثيل اولور : بو مبارك ذاتلر نك ، اوزلر ندىن بر نيچه ألوش آرتوق بولغان دشمانلرينه دفعه لر چه غلبه لرى تارىخ اسلام اوقوچيلرغه البته معلومدر . بو غلبه

ایسه هیچ شبهه سز، بخت ایتدیکن قوه برکه سنده اولمقینه انکار ایدوچی مسلمان اولماسه کرکدر.

ایمدی اوط کبی غایت دهشتلی (قورقچلی) حادثه نی دفعه در، اسباب ظاهره نی استعمال قیلو ایله برابر، کاشف الضر (۱) یالغوز الله تعالی اولدیغن، آنک هر شیدن الوغلغن، هر اُس گه قدرتی یتدیکن تذکیر (خاطر لر گه توشور) ایچون «الله اکبر» لفظ مبارکینی وردلسان قیلماق یعنی تکبیر ایتمک، بو مبارک لفظ ایله استعانت (الله دن یاردم اُسته مک) تیوشلگینه کم انکار قیلور؟ او شبو مبارک لفظ برکه سیله قیلر گه قوت کیلوب اسباب ظاهره نی تیوشنیچه استعمال ایدر گه یاردم اوله چغینه قایسی عاقل تعجب ایدر؟ اوط حادثه لرنده، اسباب ظاهره نی فائده سز قالدر ردای قاتی جیل لر نک تکبیر وقتلرنده تو قتامق لری، ضرر سز طرفقه ایلانوب کیدولری کوب مرتبه لر مشاهده ایدلر کندن، ایمانلی کسه لر، بو حال لر نی تکبیر برکه سنده اولدی دیب ایتور لر ایسه، بو سوز خطادیور گه بره ونکده حقی یوقدر.

بارودی حضرت لری ترجمه باب گه مناسب نلک معنوی سببی ذکر ایدوب سو گره ظاهری سبیلر گه ده تنبیه ایتمش. ظاهری سبب گه برده تعرض ایتمگانده یاراغان بولور ایدی. چونکه ظاهری سبیلر نی کرکسنو، (خصوصا مادیت غلبه ایتکان بو زمانده) صبیان غچه معلوم اولدقندن بو کبی اورنده بونلار نی ذکر گه ده حاجت یوقدر. غفلت سبیلی اسباب معنوی ده کو بسنیچه مساهله اولدقندن، بو توغریده کو بره ک سویلا گانده ده گوزل اولچقدر.

بو سوز لر گه قارشی هجو، افترا لر قیلوب مطبوعاتده نشر

(۱) «وان یمسک الله بضر فلا کاشف له الا هو»، «ان القوة لله جميعا» کبی آیه کریمه لر بونی آچق کورسته در.

ایتمک، بو اشلىر گه انتقاد عنوانى ویرمک بیک حقسن، بیک اورنسىزدور.
انتقاد: سوزده گى خطاغه ادبى صورتده تنبيهدر. شخصلرغه تعرض
قیلو انتقاد اولمى بلکه هجو بولادر. بونى هر کم بلسهده، مع التأسف
محرر لرمنك کو بره گى انتقاد ديب باشلاب حاضر هجو وتشنيعلره
کر شوب اورام سو گشى در جه سينه باروب يتهلر. بوندى کيلشسز
حالى ادبیاتنگه دائر مطبوعاتده کورستو بردوک ياراميدر.

بو خصوصده درست عقل ايله اويلاپ يازلغان اوزون بر
مقاله نى فائده لى کوروب خلاصه سینی بو اورنده درج ايدر گه بولدىق.

«معلم» ژورنالىنه :

(جهالت تاراتو تو گول)

کوز آلدنده غى اشلىرنك ظاهرى کوچ ايله بولغانن بالالرغه چه
هر کم کوروب بلوب تورادر. شونك ايله برابر، ايکنچى ياشرون
بر کوچ بارلغينه، بو کوچنك کورنوب تورغان کوچ اثرينه باشقه
تورلى اثرى اولدقينه بز اشانامز. شونیده اونتمارغه کرک: ياشرون
کوچنك تأثيرنده، دعا (اخلاص ايله صور او) حاجت بولوب، دعادن
باشقه بو کوچنك اثرى ظاهر اولميدر. البته اثرلرنك برسیده،
استاوسز صور اوسز بولماغانلر، هم هيچ بر بولمیلرده. بولا قالغانده
کشيلرنى يالقاو لى اشسز لک گه قز قدر و بولوب، دعا و اجتهادلرده
فائده و حکمت اولماز ایدی.

ظاهرى کوچده دعا آرتوق حاجت کورلمى. چونکه (اللهنك
بز لره احسان ايتدیكى) بو کوچنك تأثيرى (طرشقانده) يارتى يورتى
بولماي بتون بولادر. شونك ايچونده خلق تلنده: «کوچ بولسه
بولا، زمانه کوچلینكى» ديگان سوزنى کيسوب ایتو بار. شولايد
بولسه الله تعالى نك بو کوچنى تأثيرسز قالدر ویده ممکن بولغانلقدن،
موندهده دعا فائدهسز بولمى. تيك، دعانك (صور اونك) رتى بار:
تلهك (مقصد) نى صورامق، حاضر لنودن تلهك بولورغه تيوش. بو
وقتده تلهك گه ايرشو، مونك سبيلرينه اللهنك اولاشدروى ايله

بولادر، حاضر لنگاچ (سبيلرينه كرش لنگاچ) دعا، تله كنك (مقصدنك) مانعلرينى دفع ايجون بولادر. مقصدنك سبيلرينه كرش لك اولمغانده دعا قىلو (اللهدن مقصودنى صور او) دعا بزميدىر.

بو مسئله دهده شولاى: الله تعالى دن يانغين دن قوتولونى صور اغانده يانغين دن تله صور ارغ كرك بولادر. الله كرىم حاضر تلىر اوطدن قوتولو سبيلرينه ايرشدر وب تله كنى يرينه يتكرىر. موندوده يادده طوتارغ تىوش نرسه شول كه موندى قبول بولوى برلماوى ايكيلى نرسه كه اشانوب حاضر لكنى تاشلارغ يار اماودىر. يانغين سوندر و حاضر لگن كور وب، سوكره تكبير ايله يازدم صور ارغ تىوش بولادر. حديث شريفده گى (استعينوا) لفظينك معناسى شولاى بولورغ كرك. يعنى الك يانغين سوندر و حاضر لگن كور كزده، شونك اوستينه كوچلى اوطنى سوندر رگه تكبير ايله يازدم استه كز «ديمك اولورغ تىوش. استعانه سوزى شونى بيلدر دىر. چونكه استعانه (ياردم استه مك) اوز گده يتمگان كوچنك يتوشش لگن طوتىر و ايجون بولادر. اوز گده بولمغان كوچنى صور او، بونسى كوچ صور او ديب ايتولدر. جنتكلاب ايتكانده بو شولاى بولادر. طور يدن طورى ايتكاندهده قورى تكبير ايله گنه سوندر و ديب برونكده خيالىنه كلمز. شونك ايجون بو كا تنبيه قىلور غهده حاجت توشمى.

(استعينوا) كه بولاى معنا بيرو، «بالتكبير» نك «با» سى استعينوا كه متعلق بولغانده. اگر «اطفا» غه متعلق بولسه معناسى: حريقنى تكبير ايله اطفاده باشقه سبيل ايله يازدم استه كز، قورى تكبير ايله گنه قالما كز ديمك اولادر.

ايمدى مسئله شول درجه ظاهر بولغاچ «خلقنى حاضر لكسز كه اونداب جهالت تاراتو بولا» ديور كه اورن يوق. خلاصه: هر بر مقصودغه كرشكانده لا سبيلرينه كرش كه لازم اولادر. «وانبناه من كل شىء سببا فأتبع سببا» الآية. توفيق احسان.

اوشبو ۱۳۳۲ نچى سنە ايجون آبونە بدللرینی يەرمگان
اوقوچیلارمزدن تیوشلی آقچەلارینی يەرولرینی اوتسنەمز.
مجله نى آلورغە تله مگان ذاتلر بر نچى عددنى آغاچده ادارەگە
کیری قایتاروب يەروگە تیوش بولاوشولای ایتمه گان آدملر
مشتري حساب ایتلوب، تیوشلی آقچەلارینی کوندرولری لازم
بولادر.

ادارەده اوچنچى جلد «الدين والادب» نكڭ نسخه لری بار.

۲۴ عددبارسى بر گە ياخشى جلد بر له توبله نگانى ۲ صوم ۶۵ ت.
بر مەلب هر نسخه سى - ۱۰

تارگاوى دوم «ادرىسف، عليف و شريكلى» نكڭ

مکتب

قران دە ظور ميشچانسكى اورامده اوزبورطنده.
«ملت» مطبعه سى اوزينكڭ پخته وتميز اشلىرى ايله شهرت قازانمشدر.
مکتب بالالرى کتاب ساتوب آلغان وقتده «ملت» حرفلری ايله
«ملت» ده باصولغان کتابنى غنه صوراب آللر.

کتبخانه و مطبعه ايجون آدریس: «КАЗАНЬ „МИЛЛЯТЬ»

قرانده ۱۵ كونده بر جفا تورغان دینی، ادبی، علمی

الدین والادب

مجله سینہ ۱۳۳۲ سنہ ایچون مشتری دفترى آچق.

آبونہسى اولگيجه	بر يلق	۳ صوم
يارم يلق	۱	۵۰ تين
نسخهسى	-	۱۵ تين

مجله نك اداره خانہسى قرانده «ملت» مطبعهسى يور طنده بولوب

КАЗАНЬ, РЕДАКЦІЯ „ДИНЬ ВА АДАБЪ“, АДРИС:
ПРИ ТИПОГР. „МИЛЛЯТЬ“

يايسه توغرى «ملت» كتبخانه سينه مراجعت ايدلسه ده جائز.

КАЗАНЬ „МИЛЛЯТЬ“ АДРИС: